

Rozwój nauki o polityce społecznej

Wykład habilitacyjny

Dr Ryszard Szarfenberg

(wersja z 23.04.09)

Struktura wykładu

- Konceptualizacja: trzy rodzaje teorii i metodologia
- Rozwój teorii opisowej
- Rozwój teorii wyjaśniającej
- Rozwój teorii normatywnej
- Rozwój metodologii badań
- Nauka o polityce społecznej w Polsce
- Polska szkoła polityki społecznej?
- Konkluzje

Trzy rodzaje teorii i metodologia

- **Teoria opisowa** – konceptualizacja i operacjonalizacja pojęcia polityki społecznej
- **Teoria wyjaśniająca** – wyjaśnianie polityki społecznej (teoria przyczynowa), wyjaśnianie skutków polityki społecznej (teoria skutkowa)
- **Teoria normatywna** – uzasadnianie i krytyka filozoficzno-etyczna praktyk polityki społecznej
- **Metodologia** – ilościowa, jakościowa, studia przypadków, komparatystyka kilku/wielu przypadków

Teoria opisowa PS

- **Konceptualizacja** – do tej pory kilkadziesiąt definicji polityki społecznej i *welfare state* (klasyfikacje definicji, definicje syntetyczne), ogólna zgoda co do znaczenia pojęcia i postęp m.in. ku włączaniu podmiotów ponadpaństwowych oraz niepublicznych
- **Operacjonalizacja**
 - Udział wydatków na politykę społeczną w PKB (Wilensky) i z uwzględnieniem ich struktury (Castles)
 - Udział wydatków brutto i netto oraz prywatnych i publicznych w PKB (Adema)
 - Indeks dekomodyfikacji (Esping-Andersen)
 - Hojność świadczeń (Scruggs)
- **Klasyfikacja** – modele polityki społecznej (Esping-Andersen) i postęp w wyniku krytyki i reanalizy tej koncepcji

Teoria wyjaśniająca PS (przyczynowa)

- Proces wbudowywania praw socjalnych w obywatelstwo (Marshall)
- Funkcjonalistyczna teoria industrializacji, modernizacji, znaczenie wzrostu gospodarczego i jego korelatów (Wilensky)
- Teoria mobilizacji zasobów władzy, wpływ ruchu robotniczego, wpływ ruchów społecznych i partii politycznych (Stephens, Korpi, Esping-Andersen, Piven i Cloward, Kersbergen)
- Wyjaśnienia w oparciu o kształt instytucji politycznych i państwa (Heclo, Skocpol, Thelen, Amenta)
- Wyjaśnienia z uwzględnieniem konfiguracji przyczynowych (Ragin, Katznelson, Amenta, Pennings)

Teoria wyjaśniająca (skutkowa)

- **Prawo Hammonda-Goodina**
- **Paradygmat redystrybucyjny** pozwalający stwierdzić wpływ systemu podatkowo-transferowego na takie zmienne jak ubóstwo i nierówności dochodowe (Stephenson)
- **Komparatystyka ekonomiczna** badająca wpływ polityki społecznej na wzrost gospodarczy
- **Komparatystyka ewaluacyjna** oceniająca politykę społeczną w różnych krajach pod względem skuteczności i efektywności w redukcji ubóstwa i nierówności (Mitchell, Smeeding, Herrmann)
- **Wielokryterialna komparatystyka ewaluacyjna** (Goodin)

Teoria normatywna

- Socjalistyczna krytyka i afirmacja państwowej polityki społecznej (Marks, Abramowski, Lassalle)
- Krytyka *welfare state* z perspektywy ekonomicznej (Hayek, Friedman, Buchanan)
- Dyskusje nad krytyką i tworzenie koncepcji filozoficznych uzasadniających politykę społeczną (Harris, Goodin)
- Filozofia polityczna w zastosowaniu do polityki społecznej (Weale)
- Łączenie teorii opisowych i normatywnych w teorii ogólnej *welfare state* (Spicker)
- Zalecenia reform polityki społecznej na podstawie założeń normatywnych i badań porównawczych (Kenworthy)

Rozwój metodologii badań

- Opisowe studia przypadków
 - Narracyjna analiza kwestii społecznej
 - Narracyjna analiza przepisów prawa i sposobu funkcjonowania instytucji
 - Opisowe analizy ilościowe z uwzględnianiem danych urzędowych, danych ankietowych
 - Opisowe analizy jakościowe – metody pamiętnikarskie, wywiady narracyjne
 - Zastosowanie socjologicznej metodologii studium przypadku
 - Analizy mikrosymulacyjne
 - Rozwój metodologii ewaluacyjnych

Rozwój metodologii badań cd.

- Metodologie komparatystyczne nastawione na wyjaśnienie
 - Analizy narracyjne i historyczne kilku przypadków
 - Analiza korelacji danych przekrojowych i porównawczych
 - Rozwój wskaźników społecznych
 - Analiza regresji z uwzględnieniem szeregów czasowych danych porównawczych
 - Analiza metodą zbiorów rozmytych Charlesa Ragina
 - Łączenie metod historycznych i ilościowych (metodologia mieszana)
 - Analizy mikrosymulacyjne
 - Metodologia ewaluacji

Rozwój nauki o polityce społecznej w Polsce

- Początki – okres prekursorski przed I Wojną Światową
- Okres międzywojenny (badania IGS, ISS, instytucjonalizacja – PTPS, rozwój dydaktyki)
- Okres PRL – lata 50. (regres z powodu strat wojennych, represji, doktrynalnego zaprzeczenia, próby odbudowy nauki i dydaktyki)
- Okres PRL – lata 60. (udane próby zainicjowania nauki i dydaktyki)
- Okres PRL – lata 70. (szybki rozwój nauki i dydaktyki, PS, IPiSS)
- Okres PRL – lata 80. (centralny program badawczy „Polityka społeczna w Polsce”, powstaje kierunek studiów)
- Okres III RP – lata 90. (rozwój badań, reaktywacja PTPS, skreślenie kierunku studiów wyższych)
- XXI wiek – dalszy rozwój badań, większy udział polskich naukowców w nauce światowej, przywrócenie ogólnopolskiego kierunku

Rozwój polskiej nauki od strony treści

- Polska szkoła nauki polityki społecznej?
 - Wyeksponowanie problematyki struktury społecznej, zaspokajania potrzeb, postępu społecznego i kwestii społecznych
 - Wyraźny normatywizm, refleksyjne uwzględnianie wartości, formułowanie zaleceń dla praktyki
 - Uwzględnianie problematyki pracy najemnej w badaniach polityki społecznej
 - Teoria głównie opisowa z naciskiem na metodologię ilościowych i jakościowych badań kwestii społecznych oraz ich instytucjonalizacji

Konkluzje

- Względna zgoda co do conceptualizacji i operacjonalizacji polityki społecznej, a także jej wewnętrzna różnorodność oraz brak zgody co do jej wyjaśnień i oceny spowodował szybki rozwój teorii i metodologii
- Polska nauka o polityce społecznej rozwijała się wolniej w porównaniu z nauką światową ze względu na straty wojenne i ograniczenia związane z PRL, a następnie doktrynalne ograniczenie rozwoju kształcenia w latach 90.